

izkopavanja v Divjih babah I. Splošni predstaviti jamskega najdišča sledi kratak opis nekaterih metodoloških pristopov.

V drugem poglavju z naslovom "Stratigrafija in diageniza usedlin" urednik Ivan Turk, predstavi prvih osem plasti od zgoraj navzdol. V plasti 8 je bila najdena domnevna koščena piščal. V nadaljevanju razlaga krioturbacijo, soliflukcijo in druge periglacialne pojave na najdišču. Posveča se tudi cikličnosti odlaganja usedlin in usedlinskim različicam ter večjim in manjšim vrzelim v odlaganju jamskih usedlin.

V tretjem poglavju Ivan Turk in Janez Dirjec analizirata usedline. Proučila sta zrnavost in sestavo pretežno avtohtonih dolomitnih klasičnih usedlin in njihovo diagenozo. Sledijo izsledki kemične in mineraloške analize.

V četrtem poglavju D. Erle Nelson poroča o izsledkih radiokarbonskega datiranja v izbranih najdbah kosti in oglja iz vseh plasti. Radiokarbonske meritve vzorcev, opravljene z akceleratoro masno spektrometrijo (AMS) kažejo, da je bila jama obiskovana v moustérienski dobi v času od več kot 50.000 do okrog 35.000 let pred sedanjostjo.

V dodatku podaja Teh-Lung Ku rezultate datiranja štirih kostnih vzorcev z uranovim nizom. Po poskusnih datiranjih z metodo U/Th je mogoče sklepati, da so bile najgloblje plasti stare vsaj 80.000 let.

Peto poglavje, katerega avtor je Ivan Turk, je posvečeno kronologiji plasti 2-8. Podlaga za kronološke sklepe so sedimentološki podatki, podatki o favni in flori ter radiometrične datacije (^{14}C , ESR in Th-230). Plasti 2-8 pripadajo drugi polovici interpleniglaciala. Del plasti se da natančneje opredeliti v interstadial Potočke zijalke, ki je kronološko primerljiv z interstadialom Hengelo. Del plasti nedvomno pripada tudi interfazi Hengelo-Arcy po zahodnoevropski kronologiji.

V šestem poglavju Metka Culiberg in Alojz Šercelj pišeta o palinoloških in antrakotomskih raziskavah sedimentov plasti 2-8. Peloda je malo, več je oglja. Večina oglja je v plasti 5 in kurišča v plasteh 6 in 8.

V sedmem poglavju z naslovom Mali sesalci (Insectivora, Chiroptera, Rodentia) piše Boris Kryštufek o metodi določanja in sestavi favne malih sesalcev. V interpleniglacialnih plasteh 2-8 so našli ostanke najmanj 515 primerkov malih sesalcev, ki pripadajo vsaj 20 različnim vrstam. Na osnovi tedanjih združb malih sesalcev avtor domneva, da je prevladoval mozaični tip habitata z mešanimi, pretežno iglastimi gozdovi in travniki s kamnišči.

V osmem poglavju Ivan Turk in Janez Dirjec podajata pregled sesalske makrofavne. Ostanke velikih in nekaterih večjih malih sesalcev pripadajo najmanj 15 različnim vrstam. Posebej so obdelani množični ostanke jamskega medveda, njihova tafonomija, fragmentarnost, zastopanost skeletnih delov, starostni in spolni sestav ter ostanke druge favne. Ugotovljene ciklične spremembe analiziranih podatkov v stratigrafskem nizu razlagata z vedenjskim vzorcem medvedov oz. etološkim modelom. Pestrost ostale favne je največja v plasteh, ki vsebujejo največ ostankov jamskega medveda in največ paleolitskih najdb. Največja pestrost se pripisuje ostankom zveri. Raznolikost rastlinojedih živalskih vrst je največja v plasteh 2 in 5b, ki vsebujeta zelo malo ostankov jamskega medveda in najdb paleolitskih orodij. Glavna lovna žival paleolitskih lovcev je bil verjetno alpski svizec.

V devetem poglavju ista avtorja pišeta o tafonomiji dolgih cevastih kosti okončin jamskega medveda, ki dajejo pomembne podatke za alternativna sklepanja o nastanku luknjic v stegnenični kosti - domnevni piščalki.

V desetem poglavju podajata Ivan Turk in Boris Kavur pregled in opis paleolitskih orodij, kurišč in ognjišč. Poglavje vsebuje tudi katalog paleolitskih artefaktov iz plasti 2-8 in njihovo analizo.

V enajstem poglavju avtorji Ivan Turk, Janez Dirjec in Boris Kavur opisujejo in razlagajo nastanek domnevne koščene piščali. Narejeni so bili poskusi v smislu obeh najbolj verjetnih

hipotez: da je luknjice napravil človek oz. večje zveri. Avtorji se dokončno niso mogli odločiti za nobeno od zgornjih hipotez, ker še niso opravili vseh potrebnih analiz.

V dodatku Giuliano Bastiani in Ivan Turk podajata izsledke poskusov izdelave koščene piščali z uporabo kamnitih orodij.

V dvanajstem poglavju z naslovom "Paleolitske koščene piščali - primerjalno gradivo" avtorja Ivan Turk in Boris Kavur navajata vsa glavna najdišča paleolitskih piščali in osnovne podatke o najdbah s poudarkom na tehnologiji luknjic. Ugotovila sta bistvene tehnološke razlike med piščaljo iz Divjih bab I. in med večino mlajših primerkov.

V trinajstem poglavju Drago Kunej podaja ugotovitve akustičnih raziskav in poskusov z rekonstruiranimi primerki najdene kosti z luknjicami. Cilj raziskav je bil dokazati, da je v takšni kosti mogoče vzbuditi zvok na različne načine. Nanjo lahko piskamo kot na podolžno ali kot na prečno piščal. Sama oblika najdene kosti in luknjic v njej nam dopuščajo veliko možnosti za vzbujanje in spreminjanje zvoka. Opredeljuje jo kot možno preprosto glasbilo z določeno izrazno močjo ali pa kot signalni zvočni pripomoček.

V zadnjem, štirinajstem poglavju Mira Omrzel - Terlep piše o tipologiji koščeni žvižgavki, piščali in flavt ter o domnevnih paleolitskih pihalih Slovenije. Z njimi se lahko pričanja zgodovina glasbil na današnjem slovenskem etničnem ozemlju, glasbena zgodovina evropskega človeka ter tako tudi svetovna instrumentalna glasbena zgodovina.

Martina KNAVS

Jana Horvat: *Sermin. Prazgodovinska in zgodnjerska naselbina v severozahodni Istri / Sermin. A Prehistoric and Early Roman Settlement in Northwestern Istria.* Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 3. Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana 1997. ISBN 961-6182-39-0. 193 str., 43 fotografij, 34 kart, 65 tabel, 1 dodatek.

Knjiga Jane Horvat *Sermin* obravnava najdišče v Koprskem zalivu in rezultate izkopavanja iz leta 1987. Naselbina Sermin je bila kontinuirano poseljena od neolitika do sredine 1. stoletja n. št. Veliko število uvoženih najdb kaže na številne trgovske stike s sosednjo Italijo in dodatno dokazuje pomembno lego Sermina na prehodu iz Apeninskega na Balkanski polotok.

Izkopavanja sta predstavila Draško Josipovič in Marko Stokin, prazgodovinske najdbe je obdelala Vesna Svetličič, helenistično in rimsko keramiko pa Jana Horvat. Izvedene so bile tudi kemične in mineraloške raziskave amfor, ki sta jih opravili Nina Zupančič in Meta Bole. V dodatku je Metka Culiberg raziskala paleo-vegetacijske razmere v Koprskem primorju, Marko Stokin pa razširjenost arheoloških najdišč v zaledju Sermina. Na koncu knjige je katalog najdb z opisi keramike in keramičnih skupin ter tabele. Besedilo, ki je vzporedno prevedeno tudi v angleščino, spremlja veliko fotografij, kart in tabel.

Sermin je osamel grič, ki se dviga nad izlivom reke Rižane na višino 84 m n. m. Kot arheološko najdišče ga omenja že Pietro Coppo leta 1540.

Prazgodovinski material je zelo fragmentiran in slabo ohranjen, vendar se ga da časovno umestiti v mlajšo oz. pozno bronasto in železno dobo (2 kosa sta celo neolitska). Starejše najdbe sodijo v okvir kaštelirske kulture tržaškega in furlanskega območja s to razliko, da naselbina očitno ni bila utrjena (možen je tudi obstoj kaštelirja na vrhu griča, ki pa še ni bil raziskan). Analogije na Limski gradini in Križni gori kažejo na intenzivne stike z obema skupinama. Mlajše, železno-dobne najdbe so redkejšje in kažejo na mejni značaj Sermina, ki je imel stike tako z notranjsko kot tudi z istrsko skupino. Nekaj kosov helenistične uvožene keramike pa spada v čas od druge polovice 5. do začetka 2. stoletja pr. n. št.

Rimsko obdobje je izpričano samo z naselbinskimi najdbami; stavbe niso bile odkrite. Naselje naj bi ležalo izven območja izkopanih sond na južnem in severnem delu ravnice ob Rižani. Nad bronzastodobno hišo je bilo veliko nasutje z bogatim keramičnim gradivom iz sredine 2. stoletja pr. n. št. do avgusto-stejskega časa. Naselbina je bila verjetno opuščena, saj se rimske najdbe prenehajo pojavljati po sredini 1. stoletja n. št.

Prva faza iz druge in tretje četrtine 2. stoletja pr. n. št. je najbolje opredeljena z mlajšimi grško-italskimi amforami, ki so sem prišle iz delavnic srednje in severne vzhodnojadranske obale. Številne grško-italske amfore lahko povežemo s političnimi spremembami, ki so nastopile po ustanovitvi Akvileje 181 pr. n. št. in osvojitvi Istre 177 pr. n. št.

Druga faza iz konca 2., prve polovice in sredine 1. stoletja pr. n. št. zaznamuje večje število obmorskih naselbin, ki imajo tesne stike s severno Italijo. Večina keramike je najverjetneje nastala v Akvilejskih in okoliških delavnicah.

Kovinske najdbe in deli noše so avtohtoni, značilni za območje Caput Adriae.

Tretji in četrti fazi iz avgustejskega obdobja in prve polovice 1. stoletja n. št. materialna kultura še naprej kaže vplive severovzhodne Padske nižine. Na razvoj serminske naselbine je imelo zelo velik vpliv najbližje večje mesto Tergeste (Trst), v virih izpričana Aegida pa še ni bila zanesljivo locirana.

Kemične in mineraloške raziskave keramike amfor so pokazale, da je glina, uporabljena za izdelavo, značilna za prostor vzdolž obal Jadranskega morja. To potrjuje domevo o jadranski proizvodnji mlajših grško-italskih amfor iz Sermina.

Lucija ŠOBERL

Andrej Pleterski: *Inštitut za arheologijo polstoletnik / Fiftieth anniversary of the Institute of Archaeology*. Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Ljubljana 1997. ISBN 961-6182-32-3. 118 str., ilustr.

Ob svoji petdesetletnici je Inštitut za arheologijo ZRC SAZU (dalje Inštitut) izdal knjigo Andreja Pleterskega, v kateri sta na zanimiv in izviren način predstavljena nastanek in razvoj Inštituta in njegova vloga v slovenski arheologiji. Knjiga je dvojezična, vzporedno tečeta slovenski in angleški tekst, temelji pa, kot pravi avtor, na pregledu arhivskega gradiva, ki ga hranita Inštitut in arhiv SAZU, na podatkih iz Letopisov SAZU in na ustnem izročilu. Med tekstom so ilustracije posameznih pomembnejših listin iz zgodovine Inštituta, nekaj dokumentarnih fotografij in karikature utrinkov iz inštitutskega življenja. V dodatku so še tri poglavja Mateje Belak in Primoža Pavlina o inštitutskih izkopavanjih in knjižnih izdajah.

Po uvodu in poglavju z naslovom "Predzgodovina", kjer avtor analizira stanje arheološke vede na Slovenskem pred letom 1947, sledijo poglavja, kjer so obravnavana posamezna obdobja v delovanju Inštituta: "Arheološka komisija" (ustanovljena 1947), "Arheološka sekcija" (od 1948), "Sekcija za arheologijo" (od 1950; dve poglavji, drugo od leta 1959 dalje), "Inštitut za arheologijo" (od 1972), "Inštitut za arheologijo ZRC SAZU" (od 1982). Avtor opozarja predvsem na glavne smernice in težišča v delovanju Inštituta v posameznih obdobjih, pri čemer so kot rdeča nit vseskozi nastopala terenska izkopavanja in arheološka topografija. Posamezne osebnosti, ki so bistveno pripomogle k delu Inštituta, na primer Josipa Korošca, Mitjo Brodarja ali Jaroslava Šašla, obravnava predvsem glede njihove vloge pri delovanju Inštituta kot celote, medtem ko se njihovega osebnega raziskovalnega dela in prispevka k slovenski arheologiji načeloma ne dotika.

Kot ugotavlja avtor, je bila zgodovina Inštituta zelo razgibana, poznala je številne vzpone in padce in bila v veliki meri odvisna od iznajdljivosti in sposobnosti vodilnih ljudi v posameznih obdobjih. Omenimo nekaj ključnih trenutkov iz zgodovine

Inštituta.

Za začetek delovanja štejejo leto 1947, ko je Akademija ustanovila Arheološko komisijo. Ta je v prvi vrsti skrbela za izvajanje arheoloških izkopavanj. Ko je bil leta 1948 na novo ustanovljen Zgodovinski inštitut, se je preimenovala v Arheološko sekcijo in kot taka postala njegov sestavni del. Že leta 1950 je bila preimenovana v Sekcijo za arheologijo. Josip Korošec, ki jo je vodil več kot desetletje, je njeno glavno poslanstvo videl v terenskem pridobivanju gradiva in njegovi obdelavi, opredelil pa je tudi druge naloge, ki so ostale v ospredju še desetletja. Med temi nalogami so predvsem topografsko raziskovanje Slovenije, evidenca arheoloških predmetov, pomoč slovenskim muzejem pri pridobivanju gradiva in njegovi obdelavi, pomoč pri arheoloških raziskovanjih izven Slovenije in zbiranje in evidenca arheološke literature v Sloveniji in Jugoslaviji.

Poleg terenskih raziskav je Korošec spodbujal tudi publicistično dejavnost, med drugim tudi zato, da bi z izmenjavo publikacij izgradil sodobno strokovno knjižnico. Poleg monografskih publikacij, predvsem poročil o aktualnih izkopavanjih, je leta 1950 začel izhajati tudi Arheološki vestnik, ki je postal osrednja arheološka publikacija v Sloveniji.

Od šestdesetih let naprej je bilo za Sekcijo in poznejši Inštitut ključnega pomena delovanje Mitje Brodarja, ki je po osamosvojitvi Inštituta leta 1972, za katero je imel nemalo zaslug, postal njegov upravnik. Leta 1960 je ustanovil slovensko podružnico Arheološkega društva Jugoslavije (poznejše Slovensko arheološko društvo) in dosegel, da si je za program določila arheološko topografijo Slovenije. Pri tem projektu so z lastnim topografskim delom ali izpisovanjem literature sodelovali praktično vsi slovenski arheologi, kot rezultat pa je leta 1975 izšla knjiga *Arheološka najdišča Slovenije*. Po zaključku tega projekta je topografija ostala še naprej ena od glavnih nalog sodelavcev Inštituta. V osemdesetih letih je bilo raziskano celjsko področje, izšli sta knjigi o topografiji Bele krajine (1985) in Prekmurja (1991), z uvedbo računalnikov pa so v začetku devetdesetih let začeli z izgrajevanjem *Arheološkega katastra Slovenije (ARKAS)*, ki je dostopen prek interneta in se izgrajuje še danes. Med velikimi arheološkimi projekti, ki jih je sprožil Brodar na Inštitutu (leta 1972), je bilo tudi dokumentiranje slovenskega arheološkega gradiva in zbiranje arheološke dokumentacije slovenskih najdišč v tujini. Kot ugotavlja avtor, je arhivski fond Inštituta, ki se stalno dopolnjuje, do izida pričujoče knjige dosegel že 24 tekočih metrov. Po Brodarjevi zaslugi so v letih po osamosvojitvi Inštituta postopoma pridobili nova delovna mesta, tako da sedaj pokrivajo vsa arheološka obdobja od paleolitika do zgodnjega srednjega veka.

V osemdesetih letih, ko je krmilo Inštituta prevzel Janez Dular (od 1982) in je Inštitut postal del ZRC-ja (1982), je, kot ugotavlja avtor, vedno večji pomen pridobilo samostojno raziskovalno delo inštitutskih delavcev, ki ga je še pospešil prehod na projektno financiranje leta 1992. Porast individualnosti je seveda zmanjšal pomen skupnih nalog, ki so bile prej v ospredju, hkrati pa omogočil porast števila samostojnih publikacij in člankov v domačih in tujih revijah.

Poglavjem, ki prikazujejo posamezna obdobja v zgodovini Inštituta, je avtor dodal še sklepno poglavje z naslovom "Izzivi časa - povzetek in morebitni nauki". Tu med drugim ugotavlja, da je Inštitut, ki se je skozi celotno obdobje svojega delovanja ukvarjal z vsemi stopnjami arheološkega dela, od terenskega dela do dokumentacije in analize, postal "temelj znanstvene infrastrukture svoje stroke v Sloveniji" in, da je nastopil čas, ko bi bilo potrebno z razvijanjem ustreznih metod gradivo obvladati in analizirati v celoti, torej čas za sintezo. Po avtorjevem mnenju naj bi prav od tega, kako bo Inštitut sprejel ta izziv, bila odvisna njegova uspešnost v prihodnosti.

V prvem poglavju dodatka Mateja Belak analizira izkopavanja s katerimi je bil kakorkoli povezan Inštitut in ugotavlja kolikšen je delež izkopavanj, ki jih je izvedel Inštitut sam, izkopavanj, ki so jih izvedli zunanji izkopavalci s sredstvi Inštituta in